

แนวโน้มการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทย
THE TREND OF THE EDUCATIONAL MANAGEMENT OF PARIYATTIDHRAMA
IN PALI DIVISION IN THAILAND

พระมหาวรพล วรพโล (ม่วงสาว)¹, สุบิน ยुरารัช², อรรณพ จีนะวัฒน์³
PHRAMAHAWORAPON WORAPALO (MUANGSAO)¹, SUBIN YURARACH², ANNOP JEENAWAT³
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาพัฒนาการของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทย (2) วิเคราะห์แนวโน้มการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทย และ (3) นำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทย แบบแผนของการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ จำนวน 21 รูป/คน ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 17 รูป และผู้เชี่ยวชาญที่เป็นคฤหัสถ์จำนวน 4 คน ซึ่งมาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสอบถาม ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า (1) ด้านหลักสูตร ศึกษาแต่รรถกถาและฎีกา ไม่ได้ศึกษาจากต้นฉบับคือพระไตรปิฎกโดยตรง จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงองค์ความรู้บางส่วนได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน และควรเสริมบทเรียนไวยากรณ์ขั้นสูงในชั้นเปรียญเอก รวมไปถึงการผสมผสานศาสตร์ความรู้ด้านอื่นที่ทันสมัยเข้ามาประยุกต์ เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนหันมาสนใจมากขึ้น (2) ด้านการจัดการศึกษา การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จัดเป็นการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย แต่ไม่มีพระราชบัญญัติการศึกษาที่ระบุถึงการศึกษาระเภทนี้ไว้โดยเฉพาะ ฝ่ายศาสนจักรคือคณะสงฆ์จัดทำการศึกษาดังกล่าวเพียงลำพัง โดยปราศจากความร่วมมือจากฝ่าย อาณาจักร (3) ด้านการเรียนการสอน มุ่งเน้นที่วิธีการหรือกระบวนการเพื่อสอบให้ผ่านเพียงเดียว ขาดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ (4) ด้านผู้สอน ขาดหลักจิตวิทยาในการสอน ผู้สอนขาดประสบการณ์ (5) ด้านผู้เรียน ความนิยมลดลงเมื่อเทียบกับสมัยอดีต ศึกษาเพื่อต้องการนำไปเทียบวุฒิการศึกษาประเภทอื่น (6) ด้านการวัดผลและการประเมินผล ไม่ครอบคลุม ควรมีข้อสอบประเภทปรนัยเพื่อให้ครอบคลุมองค์ความรู้ทั้งหมด

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม Email: ponpron999@gmail.com

² อาจารย์ประจำวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

³ อาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

คำสำคัญ : 1.แนวโน้ม 2.การจัดการศึกษา 3.พระปริยัติธรรมแผนกบาลี

Abstract

The purposes of the research were (1) to study the Pariyattidhrama instruction in Pali division in Thailand, (2) to analyze the Pariyattidhrama instruction in Pali division in Thailand, and (3) to propose guidelines of the Pariyattidhrama instruction in Pali division in Thailand. The research design was a qualitative research. The sample was 21 Buddhism educational professionals, 17 monks and 4 religious specialists. A purposive selection was applied. The instruments were a semi structured interview form and a questionnaire. The finding showed that (1) In the curriculum, the learners studied sub-commentary and explanation, but they did not study from Tipitaka, so they could not realize the knowledge completely, and should increase the grammar in graduate of theology and apply the modern knowledge to encourage the learners, (2) Pariyattidhrama instruction in Pali division was the non-formal education and informal education, but there was no specific plan in national education act. Buddhist churches, monks, had planed educational management without state participation, (3) Instruction aimed to pass the test, and lacked of learning process, (4) Lecturer lacked of teaching psychology and experiences, (5) Learners were less than and studied to compare with other educational backgrounds, and (6) Assessment was not comprehensive, and should have multiple choices examination to cover the matters.

Keywords: 1.Trend, 2.Educational Management, 3.Pariyattidhrama in Pali division

1.ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การศึกษาของพระสงฆ์ในมิติด้านศึกษาพระธรรมวินัย (คัมภีร์) และมิติด้านฝึกฝนพัฒนาจิตใจจนถึงความหลุดพ้น (วิปัสสนาธุระ) นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการอยู่รอดของพระพุทธศาสนา เพราะหากมีการศึกษาในด้านพระธรรมวินัยและนำมาปฏิบัติ อายุพระศาสนารวมไปถึงพุทธบริษัททั้ง 4 กล่าวคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกและอุบาสิกา ก็จะปรากฏเด่นควบคู่กันเป็นสัญลักษณ์แห่งความสง่างามของพระพุทธศาสนา แต่ถ้าพระสงฆ์ไม่สนใจการศึกษาด้านพระธรรมวินัย และการฝึกฝนพัฒนา

จิตใจของตนเอง ความเสื่อมลงของพระศาสนา ย่อมปรากฏขึ้นในไม่ช้า จนถึงความอันตรายอันไปแห่งพุทธศาสนา ดังนั้น การศึกษาในมิติที่จะรักษาและคงสถานภาพของพระศาสนาไว้ได้ทั้งหมดต้องมีองค์ประกอบทั้ง 3 กล่าวคือ อธิศีลสิกขา สิกขา คือ ศีลอันยัง อธิจิตตสิกขา สิกขา คือ จิตอันยัง และอภิญญาสิกขา สิกขา คือ อภิญญาอันยัง รวมเรียกว่า ไตรสิกขา (พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค, 2535: 272) แต่สำหรับการศึกษาของพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้เน้นไปที่ด้านทฤษฎีคือการศึกษาเพียงอย่างเดียว (ปริยัติ) การลงมือปฏิบัติซึ่งจะนำไปสู่ผลที่ได้จากการลงมือปฏิบัติ (ปฏิบัติ) ถูกลดความสำคัญลง และมีองค์ประกอบในมิติที่คลุมเครือ โดยเฉพาะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เมื่อพิจารณาจากจำนวนผู้เข้าสอบอาจจะไม่แตกต่างกันมากนัก แต่เมื่อดูผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาพบว่า มีผู้สอบได้เป็นจำนวนน้อย และมีผู้สอบไม่ผ่านเป็นจำนวนมาก (พระมหาพรพล ม่วงสาว, 2556 : 275) สถิติดังกล่าวนอกจากบ่งบอกถึงความรู้ความสามารถตลอดจนความตั้งใจของผู้เรียนว่ามีน้อยเพียงใดแล้วยังสะท้อนถึงความด้อยคุณภาพทั้งในด้านการสอนและการเข้มงวดของผู้สอน โดยโยงไปถึงประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยรวม (พระไพศาล วิสาโล, 2552 : 329) รวมไปถึงปัญหาในระดับบงกล่าวคือความอ่อนด้อยด้านภาวะผู้นำในการจัดการศึกษาเพราะยึดติดกับระบบอาวุโส ขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณจากทางภาครัฐ (อุษา ชัยโชติชัย, 2526: 256-257)

ผู้วิจัยมีความตระหนักถึงสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น จึงให้ความสำคัญกับแนวโน้มการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทยในอนาคตนับจากนี้ไป โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก งานนิพนธ์ด้านการศึกษาคณะสงฆ์ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2529) รวมไปถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของออสซูเบล และทฤษฎีการเรียนรู้ในมิติพุทธปัญญานิยม (Constructivism) เพื่อให้ทราบถึงแนวโน้มการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในอนาคต ที่สามารถนำไปใช้ในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการเตรียมความพร้อมในด้านทรัพยากรบุคคลที่ทรงคุณค่าด้านศาสนาให้อำรงรักษาพระศาสนา เพื่อความธำรงมั่นแห่งอายุพระศาสนาสืบไป

2. โจทย์วิจัย

- 2.1 พัฒนาการของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทยเป็นอย่างไร
- 2.2 แนวโน้มการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทยเป็นอย่างไร
- 2.3 แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทยควรเป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 3.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทย
- 3.2 เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทย
- 3.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในประเทศไทย

4. วิธีการดำเนินการวิจัย

แบบแผนของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาของคณะสงฆ์ จำนวน 21 รูป/คน ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ จำนวน 17 รูป และผู้เชี่ยวชาญที่เป็นคฤหัสถ์จำนวน 4 คน ซึ่งมาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) จากผู้บริหารหรือเจ้าอาวาส และคณาจารย์ในสำนักเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดน่าน และจังหวัดพะเยา ในเขตพื้นที่ภาคอีสาน ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา และในเขตพื้นที่ภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร ชลบุรี และนครสวรรค์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 2 ชนิด ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

5. ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

5.1 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีวิวัฒนาการด้านมิติของภาษามาอย่างยาวนาน บรรดาภาษาทั้งหลายที่มีปรากฏอยู่ในโลก ภาษาบาลีหรือภาษามคธจัดว่าเป็นเอกลักษณ์ ปรากฏเด่นอยู่ในตัวของภาษาและเป็นภาษาที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงใช้แสดงธรรม ซึ่งปรากฏทั่วโลกให้การยอมรับว่าเป็นภาษาที่ละมุนละไม มีมิติโครงสร้างทางไวยากรณ์สละสลวย และเป็นภาษาที่สื่อความหมายได้โดยตรง ไม่ต้องขยายความหรือมีการตีความหมายนำไปสู่การอธิบายความหมายใหม่ เพื่อไม่ให้คลาดเคลื่อนไปจากความหมายเดิม และเพื่อป้องกันสัทธรรมปฏิรูป (ธรรมปลอม) ที่จะพึงเกิดขึ้นในอนาคต

5.2 การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี บุรพาจารย์ได้ออกแบบระบบของการศึกษาไว้เพื่อเจียรไนผู้เรียนให้เป็นทรัพยากรด้านบุคคลที่ทรงคุณค่า โดยผ่านกระบวนการของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจวบจนจนปัจจุบัน หากจะปรับเปลี่ยนเพื่อประยุกต์เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน โดยปรับกระบวนการทัศน์ของหลักสูตรเสียใหม่ จะกลายเป็นศาสตร์การศึกษาในอีกมิติหนึ่ง ที่มีความลุ่มลึกไม่แพ้ศาสตร์สาขาอื่น หรือยึดถือการศึกษาในมิติแบบเดิมไว้ ถือว่ารักษาเจตนารมณ์เดิมของบุรพาจารย์ด้วยความตระหนักถึงความเคารพและความศรัทธาที่ได้วางรากฐานการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมาจนถึงปัจจุบันโดยไม่ปรับเปลี่ยนสิ่งใด และประการสำคัญต้องขึ้นอยู่กับการพิจารณาในการตัดสินใจของหน่วยงานสูงสุด คือ กองบาลีสนามหลวง ที่จะเป็ผลึกประวัติศาสตร์การศึกษาแผนใหม่ซึ่งยังไม่เคยปรากฏมีมาก่อน

5.3 ควรปรับปรุงศาสตร์องค์ความรู้ดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับสมัยปัจจุบันและเอื้อให้เข้าถึงกลุ่มคนได้ทุกเพศทุกวัยอย่างทั่วถึง เป็นการประยุกต์ในมิติใหม่เพื่อไม่ให้ของเดิมเลือนหายไป และจัดว่าเป็นการรักษาสิ่งที่บุรพาจารย์ได้ปฏิบัติต่อ ๆ กันมามิให้เลือนหายไปตามกาลเวลา

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

6.1.1 การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จัดเป็นการศึกษานอกระบบ และเป็น การศึกษาตามอัธยาศัย ภาครัฐควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนระบบการศึกษาดังกล่าว เพื่อให้ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายอาณาจักรร่วมมือกัน ใน การจัดระบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้ด้อยโอกาสให้เข้ามาศึกษา บวชเรียนในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น

6.1.2 ให้จัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานซึ่งมีพันธกิจประกอบด้วย การค้นคว้าวิจัยด้าน จัดทำหลักสูตร ออกแบบหลักสูตรให้เหมาะสมกับผู้เรียน ทันสมัยต่อสภาพสังคมและไม่ขัดต่อพระ ธรรมวินัย รวมไปถึงออกแบบเกณฑ์วัดผลประเมินผลให้ครอบคลุมองค์ความรู้ของผู้เรียนให้ครบทุก ด้าน เป็นมาตรฐานสากล และเป็นศูนย์กลางในการประสานงานจัดฝึกอบรมคัดเลือกผู้สอนไปในพื้นที่ ขาดแคลน เพื่อให้มีผู้สอนทุกภาคส่วนของประเทศ

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

6.2.1 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในหัวข้อที่เป็นประโยชน์ต่อการให้เยาวชนไทยเข้ามา บรรพชาเป็นสามเณรเพื่อเป็นการขยายโอกาสด้านการศึกษาให้เข้าถึงกลุ่มชนที่ยากไร้ ซึ่งอยู่ในถิ่น ทุกรันดารให้ได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ประการสำคัญเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คน ในชาติได้รับการศึกษา อันเป็นกลไกที่มีพลังในการขับเคลื่อนมิติด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจใน เจริญก้าวหน้าเทียบเท่านานาชาติอารยประเทศ

6.2.2 ควรเริ่มทำวิจัยในหัวข้อที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนก่อน เช่น 1) การเทียบ โอนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกับสถาบันการศึกษาอื่น 2) การบูรณาการศาสตร์องค์ความรู้ ด้านภาษาบาลี กับศาสตร์สาขาอื่นที่ใกล้เคียง 3) การติดตามประเมินผลความสำเร็จสำหรับผู้จบ การศึกษาเปรียญธรรม 9 ประโยค 4) การประยุกต์เนื้อหาด้านหลักธรรมสำคัญที่มีปรากฏอยู่ใน แบบเรียน หรือหลักสูตร มาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน 5) ความความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ทางสังคม ส่งผลกระทบต่อผู้เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 6) ความสำคัญที่ต้องมีพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ ว่าด้วยเรื่องการศึกษาพระปริยัติแผนกนักธรรม และแผนกบาลี ฯลฯ

7. บรรณานุกรม

ดนัย เพิ่มปรีชาประสิทธิ์. (2555). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ:

ห้างหุ้นส่วน จำกัด สามลดา.

บาลี พุทธรักษา. (2544). *รายงานการวิจัยมหาวังสมาลีนิวิลาสินี : การสอบชำระเชิงวิเคราะห์*

วรรณกรรม พุทธศาสนาภาษาบาลี จากเอกสารตัวเขียน และแปลต้นฉบับเป็นภาษาไทย.
สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. โรงพิมพ์มีงเมือง.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2529). การศึกษาของคณะสงฆ์ : ปัญหาที่รื้อทางออก.
กรุงเทพฯ: บริษัท เคล็ดไทย จำกัด.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2558). สถาบันสงฆ์กับสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: องค์การ
นิสิตบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล.(2552). พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต. กรุงเทพฯ:
มูลนิธิโกมลคีมทอง.

พระมหาพรพล ม่วงสาว. (2556). การสังเคราะห์แนวคิดการจัดการศึกษาของสามเณรตามการจัด
การศึกษาแนวตะวันตก เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติ
ธรรมแผนกบาลี. รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับนานาชาติมหาวิทยาลัยศรีปทุม
ครั้งที่ 8 ประจำปี 2556 เรื่อง ผลงานวิจัยและนวัตกรรมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน, ณ อาคาร 40
ปี มหาวิทยาลัยศรีปทุม, หน้า 275.

พระรัตนปัญญา (แปลโดย พระยาพจนานุกรม). (2554). ชินกาลมาลินี. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์เคล็ดไทย.

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2540). วรรณกรรมพุทธศาสนาในล้านนา. สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ: โอเอส พริ้นติ้งเฮาส์.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง. (2529). วัฒนาการงานเขียนภาษาบาลีในประเทศไทย : จารึก ตำนาน
พงศาวดาร สาส์น ประกาศ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุภาพรรณ ณ บางช้าง. (2533). วัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย.
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุษา ชัยโชณชัย. (2526). การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในระยะปี พ.ศ. 2432 – 2490. ปริญญา
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

8. คำขอบคุณ

ขอขอบคุณท่าน อาจารย์สุบิน ยุระรัช และ อรรถนพ จินะวัฒน์ ที่ช่วยให้คำปรึกษาจน
งานวิจัยชิ้นนี้ ประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และขอขอบคุณวารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร และ
ผู้ประเมินบทความ ที่ให้กรุณาให้ตีพิมพ์ในวารสารของสถาบันฯ